

Відокремлений структурний підрозділ «Морський фаховий коледж
Херсонської державної морської академії»
Бібліотека

Історична довідка

**«НАТО: історія, сьогодення, майбутнє»,
до 75-річчя (1949) з часу створення НАТО.**

***Альянс залишатиметься для наступних поколінь
опорою стабільності в непевному світі***

НАТО було створено 1949 року для забезпечення миру та стабільності на європейському континенті після двох руйнівних світових війн. Альянс допоміг забезпечити безпрецедентний період миру та безпеки для громадян Північної Америки та Європи.

Створення Альянсу було частиною більш широких зусиль, щоб служити трьом цілям: стримуванню радянського експансіонізму, запобіганню відродження націоналістичного мілітаризму в Європі через сильну північноамериканську присутність на континенті та заохоченню європейської політичної інтеграції.

Упродовж сорока років НАТО успішно стримувала Радянський Союз від агресії проти Західної Європи. В 1990 роках НАТО зіткнулося з новими викликами безпеки в Європі та допомогло покласти край конфліктам на Західних Балканах. У грудні 1995 року Альянс розпочав свою першу операцію поза територією Боснії та Герцеговини для реалізації військових аспектів Дейтонської мирної угоди.

Відтоді НАТО провело понад два десятки міжнародних операцій і місій, включаючи операції з надання допомоги в усьому світі.

Після 11 вересня 2001 року НАТО взяла на себе провідну роль у міжнародній реакції на ситуацію в Афганістані, де вона продовжує тренувати місцеві збройні сили, щоб вони могли перешкодити країні стати притулком для міжнародного тероризму і створити умови для миру.

Сьогодні НАТО та її члени протистоять найскладнішим викликам безпеки протягом багатьох років — включаючи більш агресивну Росію, кібер— та гібридні загрози, тероризм та нестабільність на Близькому Сході та Північній Африці. У відповідь НАТО знову активізувалося, відповідаючи на багато викликів одночасно.

НАТО також проводить свою політику відкритих дверей. Двері НАТО залишаються відкритими для будь-якої європейської країни, яка в змозі взяти на себе відповідальність та зобов'язання, що випливають з членства, і зробити свій внесок у безпеку в євроатлантичному регіоні.

Перше розширення НАТО відбулося лише за три роки після його створення — Греція та Туреччина приєдналися 1952 року, після чого вступила Федеративна Республіка Німеччина 1955 року та Іспанія 1982-го.

Після падіння Берлінської стіни політика відкритих дверей НАТО та розширення Європейського Союзу сприяли поширенню свободи, демократії та прав людини.

НАТО визнає українські прагнення до євроатлантичної інтеграції та підтримує Україну на шляху її реформ. Реформи мають вирішальне значення для процвітання та миру в Україні та для стабільності в євроатлантичному регіоні.

Наш світ змінюється, і НАТО змінюється разом із ним. Але деякі речі залишаються незмінними: відданість членів НАТО один до одного зберігається, надаючи Альянсу сили для подолання розбіжностей і подолання будь-якого виклику. Обстоюючи єдність та будучи рішучим у захисті своїх цінностей, НАТО залишатиметься для прийдешніх поколінь опорою стабільності в непевному світі.

Офіційна емблема НАТО (англ. Official emblem of NATO) — офіційна емблема міжнародної організації НАТО з колом символізуючим єдність та співпрацю тодішніх 19 країн Північноатлантичного альянсу, де стилізована «троянда вітрів» компасу вказує на спільний шлях до миру, що обрали собі країни-члени НАТО. Зображується білого кольору «компас» на темно-синьому тлі. Зазначена емблема використовується як герб, і на прапорі НАТО.

Країни–члени НАТО

Албанія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Естонія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Північна Македонія, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Сполучене Королівство, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Чорногорія, Швеція.

Нині членами НАТО є 32 держави. Ці країни, що називають «союзниками по НАТО», є суверенними державами, які у рамках НАТО спільно обговорюють політичні і безпекові питання і ухвалюють колективні рішення на основі консенсусу.

ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ

Безпека України має вагомe значення для НАТО і усіх держав–членів Альянсу. Альянс цілковито підтримує невіддільне право України на самооборону, а також її право обирати власні механізми безпеки. Майбутнє України – в НАТО. Відносини між Україною і НАТО почали розвиватися ще на початку 90-х років ХХ ст. і відтоді стали одним з найбільш значущих партнерств НАТО. Починаючи із 2014 року, у зв'язку з незаконною анексією Криму Росією, співробітництво між Україною і НАТО у низці ключових галузей було активізовано. Від початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році як НАТО, так і держави–члени Альянсу надають Україні допомогу на безпрецедентному рівні.

Розвиток відносин Україна – НАТО

- Діалог і співпраця розпочалися, коли Україна, яка щойно набула державної незалежності, вступила до Ради північноатлантичного співробітництва (1991 рік) і програми «Партнерство заради миру» (1994 рік).
- Відносини набули подальшого розвитку внаслідок підписання у 1997 році Хартії про особливе партнерство, а згодом завдяки підписанню у 2009 році Декларації про доповнення до Хартії, у якій знову підтверджено рішення, ухвалене лідерами НАТО на Бухарестському саміті у 2008 році, що Україна стане членом Альянсу.
- На основі Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО від 1997 року було створено Комісію Україна – НАТО як основний орган розвитку відносин Україна – НАТО і управління заходами співробітництва. У 2023 році на заміну Комісії Україна – НАТО створено Раду Україна – НАТО, у складі якої держави–члени Альянсу і Україна засідають як рівні. Зміна формату свідчить про зміцнення політичних зв'язків між Україною і НАТО і вищий ступінь інтеграції України до Альянсу.

- З часом співпраця поглиблювалася, і вона є взаємовигідною. Україна має давню історію активної участі в операціях і місіях під проводом НАТО.

Розвиток відносин Україна – НАТО

Відносини Україна – НАТО було офіційно започатковано у 1991 році. Тоді Україна, яка щойно набула державної незалежності, вступила до Ради північноатлантичного співробітництва (РПАС) – форуму, у рамках якого здійснювалися діалог і співробітництво між країнами-членами НАТО і колишніми супротивниками, що раніше входили до Організації Варшавського договору. Кілька років потому, у 1994 році, Україна стала учасницею програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ) – ініціативи практичного двостороннього співробітництва між окремими державами-партнерами і НАТО. Україна також стала однією з країн-засновниць Ради євроатлантичного партнерства (РЄАП), створеної у травні 1997 року на заміну РПАС.

Хартія про особливе партнерство від 1997 року залишається основоположним документом, який регламентує відносини Україна – НАТО. На основі Хартії про особливе партнерство між Україною і НАТО від 1997 року було створено Комісія Україна – НАТО (КУН) як основний орган розвитку відносин між Україною і НАТО. Комісія спрямовувала заходи співробітництва і була форумом для проведення консультацій між державами-членами Альянсу і Україною з питань безпеки, що викликають взаємну стурбованість.

Ухвалена у 2009 році Декларація про доповнення до Хартії Україна – НАТО за підсумками рішень Бухарестського саміту НАТО 2008 року визначила провідну роль Комісії щодо поглиблення політичного діалогу і просування співпраці з метою підкріплення процесу реформ, спрямованих на реалізацію Україною її євроатлантичних прагнень та курсу на вступ до НАТО. Йдеться, з-поміж іншого, про реформи, націлені на забезпечення справедливого управління, боротьбу з корупцією, гарантування верховенства закону та прав людини, а також реформування національних структур безпеки і оборони відповідно до євроатлантичних принципів та стандартів.

Держави-члени НАТО щорічно аналізують перебіг реалізації РНП. Основну відповідальність за її реалізацію покладено на Україну. Комісія з питань координації євроатлантичної інтеграції України під головуванням Віце-прем'єр-міністра з питань європейської і євроатлантичної інтеграції, забезпечує загальну координацію її імплементації відповідними органами державної влади.

У 2023 році започатковано Раду Україна – НАТО, яка стала наступницею Комісії Україна – НАТО. Зміна формату з Комісії на Раду свідчить про зміцнення політичних зв'язків між Україною і НАТО і вищий ступінь інтеграції України до Альянсу. У форматі Ради Україна засідає з усіма державами–членами на засадах рівності. Засідання Ради може скликати як Генеральний секретар, так і окремі країни-учасниці, включаючи Україну, для проведення кризових консультацій. Інавгураційне засідання Ради Україна – НАТО відбулося 12 липня 2023 року у рамках Вільнюського саміту.

Політична і практична підтримка України

- НАТО у найрішучіший спосіб засуджує загарбницьку війну Росії проти України. Російська агресія істотно підриває євроатлантичну і глобальну безпеку і становить тяжке порушення міжнародного права. Згідно з відповідними резолюціями Генеральної Асамблеї ООН, держави–члени НАТО вимагають, щоб Росія негайно поклала край війні, припинила застосування сили проти України і беззастережно вивела усі свої війська з території України.
- Держави–члени Альянсу не визнають і ніколи не визнають незаконну і нелегітимну анексію Росією українських територій, включаючи Крим. Відколи Росія здійснила нелегальну анексію Криму і від початку її агресії на сході України у 2014 році, збільшено підтримку України з боку НАТО у галузі розвитку спроможностей і розбудови потенціалу, а також забезпечено підготовку десятків тисяч українських військовослужбовців.
- З часу Варшавського саміту НАТО у липні 2016 року практичну підтримку Україні з боку НАТО оформлено у вигляді Комплексної програми допомоги (КПД). На Мадридському саміті у 2022 році держави–члени Альянсу поглибили КПД для збільшення допомоги Україні. На Вільнюському саміті НАТО у 2023 році держави–члени Альянсу ухвалили рішення про перетворення КПД на багаторічну програму допомоги, щоб сприяти відбудові структур безпеки і оборони України і переходу до цілковитої оперативної сумісності з НАТО.
- Солідарність НАТО з урядом і народом України, які героїчно захищають свою державу, свою землю і наші спільні цінності, є непохитною. Альянс цілковито підтримує невіддільне право України на самооборону, закріплене у Статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Прагнення України до членства в Альянсі

- З огляду на прагнення України вступити до НАТО, на Бухарестському саміті у 2008 році держави–члени погодили, що Україна стане членом Альянсу. Вони також дійшли згоди про те, що наступним кроком на її шляху до вступу мав стати План дій щодо членства (ПДЧ) – програма реформування у політичній, економічній, оборонній, ресурсній, безпековій і правовій сферах для країн-претендентів. У 2009 році було запроваджено Річну національну програму (РНП) як ключовий інструмент просування України до євроатлантичної інтеграції і запровадження відповідних реформ.

- У період з 2010 до 2014 рр. Україна дотримувалася політики позаблоковості, відмовившись від неї внаслідок російської агресії. У червні 2017 року Верховна Рада України ухвалила закон, за яким членство в НАТО було знову оголошено стратегічною метою зовнішньої і безпекової політики країни. У 2019 році набула чинності відповідна поправка до Конституції України.

- У вересні 2020 року Президент Володимир Зеленський ухвалив нову Стратегію національної безпеки України, яка забезпечує основу для розвитку особливого партнерства між Україною і НАТО, маючи на меті вступ України до Альянсу. У вересні 2022 року у світлі намагань Росії здійснити незаконну анексію українських територій, Україна знову висловила прохання про вступ до НАТО.

- На саміті НАТО у Вільнюсі у 2023 році держави–члени Альянсу підтвердили відданість майбутньому вступу України до НАТО. Визнаючи, що Україна підвищила рівень оперативної сумісності з НАТО і досягла істотного поступу у запровадженні реформ, вони вирішили, що на шляху України до цілковитої євроатлантичної інтеграції більше немає потреби у Плані дій щодо членства. Держави–члени Альянсу і надалі підтримуватимуть Україну і аналізуватимуть її здобутки у досягненні оперативної сумісності, а також додаткових демократичних і безпекових перетворень, що є необхідною умовою для вступу до НАТО. Міністри закордонних справ НАТО регулярно оцінюватимуть поступ за допомогою адаптованої Річної національної програми. НАТО зможе запросити Україну вступити до Альянсу, коли держави–члени погодяться і будуть виконані умови.

Відповідь на війну Росії проти України

НАТО у найсуворіший спосіб засуджує незаконну, невиправдану і неспровоковану загарбницьку війну, розв'язану Росією проти України, яка істотно підриває євроатлантичну і глобальну безпеку і стабільність і становить тяжке порушення міжнародного права. Згідно з відповідними резолюціями

Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ООН), держави-члени НАТО вимагають, щоб Росія негайно поклала край війні, припинила застосування сили проти України і беззастережно вивела усі свої війська з території України.

До того ж держави-члени НАТО закликають Росію забезпечити цілковите дотримання міжнародного гуманітарного права і безпечний і безперешкодний доступ для гуманітарних потреб і надання допомоги усім, хто цього потребує. Російські військові злочини й інші звірства такі, як напади на мирних жителів і руйнування цивільної інфраструктури, позбавляючи мільйони українців базових послуг населенню, не можуть залишитися безкарними. Усіх винних у цих злочинах має бути притягнуто до відповідальності за порушення і зловживання правами людини і міжнародним гуманітарним правом, зокрема стосовно цивільного населення України, включаючи примусову депортацію дітей і сексуальне насильство у контексті конфлікту.

Розв'язана Росією війна істотно вплинула на довкілля, ядерну, енергетичну і продовольчу безпеку, світову економіку і добробут мільярдів людей в усьому світі. Держави-члени НАТО і Україна суворо засуджують рішення Росії вийти з Чорноморської зернової угоди і її цілеспрямовані дії з метою перешкоджання експорту української сільськогосподарської продукції, від якої залежать мільйони людей в усьому світі. Держави-члени Альянсу, зокрема у співпраці з Європейським союзом і ООН, докладають зусиль з метою відновлення зернової угоди і забезпечення подальшого експорту українського зерна морем і суходелом.

Відколи Росія здійснила незаконну анексію Криму і почала агресію на сході України у 2014 році, НАТО неухильно дотримувалася позиції цілковитої підтримки суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаних кордонів, включаючи територіальні води. Держави-члени Альянсу рішуче засуджують і ніколи не визнають незаконну і нелегітимну анексію Криму Росією і висловлюють осуд його тимчасової окупації.

Держави-члени Альянсу так само засудили російську агресію і дестабілізуючі дії на сході України та у Чорноморському регіоні, починаючи з 2014 року. Збільшено присутність НАТО у Чорному морі й активізовано співпрацю у військово-морській галузі з Україною і Грузією.

НАТО також засуджує незаконні спроби Росії здійснити анексію чотирьох тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській, Херсонській і Запорізькій областях України у вересні 2022 року, що становить

спробу найбільш великомасштабного захоплення земель у Європі з часів Другої світової війни. Псевдореферендуми на тимчасово окупованих територіях були організовані Москвою і нав'язані Україні. Вони не мають легітимності, і НАТО ніколи їх не визнає. Це землі України, і вони назавжди залишаться територією України. Голосування у Генеральній Асамблеї ООН, яке переважною більшістю голосів засудило спроби Росії анексувати ці території, надіслало чіткий і потужний сигнал того, що Росію ізольовано і що увесь світ на боці України, на захисті заснованого на правилах міжнародного порядку.

Внаслідок незаконної і нелегітимної анексії Криму Росією у 2014 році держави-члени Альянсу вирішили призупинити усіляке практичне цивільне та військове співробітництво з Росією, втім залишивши відкритими політичні і військові канали зв'язку. Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року, держави-члени Альянсу запровадили суворі санкції з метою позбавлення Кремля ресурсів для фінансування воєнної машини. Держави-члени Альянсу і надалі посилюватимуть санкції з метою збільшення тиску на російський уряд. Завдяки цим зусиллям Росії буде дедалі складніше ремонтувати свої танки, виробляти ракети і фінансувати війну.

Починаючи з 2014 року, з огляду на безпосередні загрози, яких зазнавали територіальна цілісність, політична незалежність і безпека України, регулярно проводилися консультації на рівні Комісії Україна – НАТО. Позачергові засідання Комісії проходили у зв'язку з агресією Росії в Криму і на сході України у 2014 році, необґрунтованим застосуванням Росією військової сили проти українських суден у Керченській протоці у листопаді 2018 року і небезпечним нарощуванням Росією військової потужності у квітні 2021 року. Подальші екстрені засідання Комісії відбулися у штаб-квартирі НАТО у січні і лютому 2022 року і були присвячені нарощуванню Росією військової сили і неспровокованому вторгненню в Україну. Упродовж війни Україна і НАТО проводили консультації під егідою Комісії щодо ситуації у галузі безпеки і підтримки України з боку держав-членів Альянсу. У липні 2023 року на Вільнюському саміті НАТО статус Комісії було підвищено і створено натомість Раду Україна – НАТО, засвідчивши міцність політичних зв'язків і посилення інтеграції України в НАТО.

Солідарність НАТО з урядом і народом України, які героїчно захищають свою державу, свою землю і наші спільні цінності, є непохитною. Альянс цілковито підтримує невіддільне право України на самооборону, закріплене у Статті 51 Статуту Організації Об'єднаних Націй. Держави-члени Альянсу також неухильно віддані подальшому збільшенню політичної і практичної

підтримки України, тоді як вона боронить свої незалежність, суверенітет і територіальну цілісність у межах міжнародно визнаних кордонів.

Практична підтримка України – Комплексна програма допомоги

Поряд із політичною підтримкою, було також істотно збільшено практичну допомогу Україні з боку НАТО. Негайно після незаконної та нелегітимної анексії Криму Росією у 2014 році, міністри закордонних справ держав–членів НАТО узгодили низку заходів, спрямованих на підвищення здатності України гарантувати власну безпеку. Вони також ухвалили рішення про подальше розширення практичної допомоги Україні з боку НАТО завдяки істотному зміцненню поточних програм співробітництва, а також запровадженню нових вагомих ініціатив.

На Варшавському саміті НАТО у 2016 році заходи Альянсу на підтримку України було оформлено у вигляді Комплексної програми допомоги Україні (КПД), яка має на меті сприяти розбудові здатності України гарантувати власну безпеку та запроваджувати у життя широкомасштабні реформи відповідно до стандартів НАТО, євроатлантичних принципів та передової практики.

Протягом багатьох років у рамках КПД НАТО допомагала Україні здійснювати трансформацію національних структур безпеки і оборони, надаючи через Представництво НАТО в Україні дорадчу допомогу на стратегічному рівні, а також забезпечуючи практичну підтримку за допомогою різноманітних програм й ініціатив у галузі розбудови потенціалу. Завдяки цим програмам й індивідуально розробленим рекомендаціям НАТО істотно сприяла вдосконаленню потенціалу і підвищенню стійкості структур безпеки і оборони України, а також поліпшенню здатності цих структур протистояти гібридним загрозам. НАТО і держави–члени Альянсу також забезпечили широкомасштабну підтримку зусиль у галузі розбудови спроможностей, зокрема, шляхом здійснення підготовки і освіти, а також надання обладнання і техніки.

У 2014 році, на додаток до КПД, було запроваджено низку **проектів Цільових фондів**. У рамках таких Цільових фондів виділяються ресурси для забезпечення розвитку спроможностей і сталої розбудови потенціалу у ключових галузях. Поточні проекти Цільових фондів є такими:

- **Командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація («С4»)**, у рамках якого Україні надається допомога щодо реорганізації і модернізації структур і потенціалу у галузі командування, управління, зв'язку й комп'ютеризації;

- **Медична реабілітація** – ініціатива, покликана допомогти Україні вдосконалити систему медичної реабілітації з метою забезпечення сталого довготермінового медичного обслуговування пацієнтів з категорії діючих та звільнених військовослужбовців й цивільних службовців структур безпеки і оборони; а також

- **Програма професійного розвитку**, яка сприяє формуванню цивільних кадрів в українських структурах безпеки і оборони.

Допомога відповідно до негайних потреб України

Починаючи з лютого 2022 року, у рамках Цільового фонду Комплексної програми допомоги Україні, Альянсом було реалізовано низку проєктів, за якими надано сприяння у різноманітних галузях, зокрема:

- бойові пайки,
- технічні засоби забезпечення пальним (включаючи авіаційне пальне),
- армійське взуття,
- предмети медичного призначення (включаючи аптечки і фармацевтичні препарати),
- військове навчальне обладнання,
- засоби виявлення і захисту від хімічних, біологічних, радіологічних та ядерних речовин,
- обладнання для знешкодження вибухонебезпечних предметів,
- засоби боротьби з БПЛА, а також
- вдосконалений супутниковий зв'язок.

Інші проєкти нині знаходяться на різних стадіях розробки і реалізації, зокрема:

- додаткова підтримка України у галузі «С4» (командування, управління, зв'язок і комп'ютеризація),
- переправочно-десантні і понтонно-мостові засоби,
- укриття і генератори,
- мобільні душові,
- мобільні пральні,
- обладнання їдалень і харчоблоків,
- автомобілі швидкої допомоги і пожежні автомобілі,
- бензовози і перекачувальні цистерни,
- водовози,
- шини,
- акумулятори, а також

- зимовий одяг.

Поряд із наданням Альянсом нелетальної допомоги, держави–члени НАТО істотно збільшили двосторонню підтримку і забезпечують ще більше зброї і техніки, а також навчання особового складу, щоб Україна була в змозі реалізувати своє право на самооборону, закріплене у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Держави–члени Альянсу також виділяють вагому фінансову допомогу і забезпечують гуманітарну підтримку, зокрема, приймаючи мільйони українських біженців в усіх країнах Альянсу.

Підтримка України у довгостроковій перспективі

На Вільнюському саміті у 2023 році держави–члени Альянсу погодили надати подальшого розвитку КПД, перетворивши її на багаторічну програму допомоги Україні і забезпечивши стале і передбачуване фінансування. Допомога, що надаватиметься, сприятиме відбудові структур безпеки і оборони України і подальшому досягненню Україною цілковитої оперативної сумісності з НАТО, включаючи перехід від радянських зразків до стандартів, підготовки і доктрин НАТО. Держави–члени Альянсу також допомагатимуть Україні долати фізичні і соціальні наслідки війни, включаючи підтримку у галузі розмінування і надання злагодженої медичної допомоги. НАТО і Україна також докладатимуть зусиль для узагальнення бойового досвіду.

Представництво НАТО в Україні

Створене у вересні 2015 року з метою управління двома вже існуючими офісами, Представництво НАТО в Україні забезпечує розвиток партнерства безпосередньо в країні. До його складу входять Центр інформації та документації НАТО і Офіс зв'язку НАТО в Україні.

04.04.2024 р.

Укладачі: Ганна ПРОКОПЧУК, завідувачка бібліотеки

Лідія ПИСАНЕЦЬ, бібліотекар